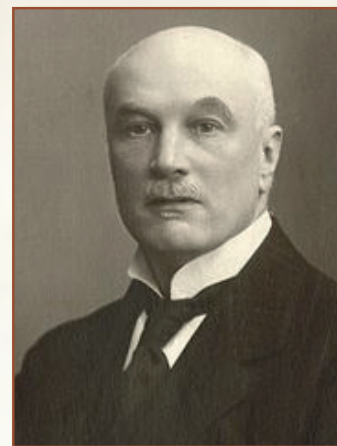

Droga Leona Janty-Połczyńskiego

do stanowiska polskiego ministra rolnictwa
i dóbr narodowych w latach 1930-1932
i przewodniczącego tzw. Bloku Wschodniego
Państw Europy Środkowej

Pochodzenie i wykształcenie

Leon Janta-Połczyński urodził się 25 maja 1867 r., a matką jego była Leontyna z Zabłockich – żona Adama Janty-Połczyńskiego, zamożnego ziemianina pomorskiego. Niestety zmarła krótko po urodzeniu syna, a ojciec niedługo po tym ożenił się ponownie z siostrą swojej pierwszej żony – Heleną z Zabłockich. Ta para doczekała się siedmiorga dzieci, z czego do dorosłości doszło dwóch synów i cztery córki. Mimo zamożności rodziców, dzieci razem z opiekunką i matkami mlecznymi zamieszkiwały jeden pokój, w którym najstarszy Leon szybko stał się „przywódcą stada”. Leon mając 8 lat zaczął naukę poza domem rodzinnym, mieszkając na stacji w Chojnicach, którą prowadziła pani Praczoza ucząca młodego Leona języka francuskiego i niemieckiego, którego nie używało się w domu rodzinnym, a był konieczny dla dobrej edukacji w państwie pruskim. Ponadto pani Praczoza, profesjonalna nauczycielka muzyki po studiach w słynnej prywatnej berlińskiej szkole pianistycznej Teodora Kulbaki, chcąc zrobić niespodziankę pracodawcy, nauczyła Leona gry na fortepianie. Znakomita pamięciowa znajomość partytur niemieckich kompozytorów na wirtuozowskim poziomie umożliwiła Leonowi koncertowanie i akompaniowanie muzykom grającym na innych instrumentach. Ukrywając się w czasie II Wojny Światowej Leon Janta-Połczyński miał fałszywe dokumenty z zawodem „pianista” i był odmłodzony o 10 lat. Nauka w chojnickich szkołach nie sprawiała Leonowi wielkich kłopotów, szczególnie w wyższych klasach, gdy zamiast nauki gramatyki uczono przedmiotów humanistycznych na wyższym poziomie, a Leon pokazał swoje zdolności i stał się ulubionym uczniem dyrektora. Z panią Praczoza, zwaną cicią, grali na cztery ręce symfonie Mozarta, Schuberta i Schumana. Leon miał świetną pamięć i na maturze wygłosił, jako skarb pamięciowy, między innymi 104 Ody Horacego. Leon rozpoczął prawnicze studia wyższe na Uniwersytecie Berlińskim preferując zamiast słuchania wykładów czytanie fachowych tekstów. Po trzech latach studiów i pobycie we Francji Leon jako wolny słuchacz stanął do egzaminów uzyskując dobre i bardzo dobre oceny. Następnie rozpoczął aplikację zawodową w sądzie grodzkim w Tucholi pod opieką jego szefa Ignacego Hutten-Czapskiego. Mężczyzna posiadał bardzo dobry fortepian i Leon grał mu m.in. Chopina i Griega. Po aplikacji sądowej Leon zgłosił się do wojska, wybierając gwardyjski pułk kawalerii w Berlinie. Okazał się doskonałym jeźdźcem, umiał wskoczyć na galopującego konia, czego żaden podoficer szkolący rekrutów w jeździe nie był w stanie powtórzyć. Trzyletni czas aplikacji sądowej zakończył się egzaminem asesorskim, po którym Leon wrócił do rodzinnej Wysokiej, gdzie ojciec mu powiedział: „Masz teraz na przykład czego kawałek chleba w rękę, ale twoje właściwe powołanie to jest rolnictwo, oddam ci Wysoką, a sam przeniosę się do Małej Komorz”. Tak się stało, a ojciec Leona zmarł rok później, w 1901 r. Z kolei w następnym roku zmarł młodszy od Leona o siedem lat brat Adam, studiujący nauki rolnicze w Berlinie i uczestniczący w niedzielnych wyjazdach z kolegami i profesorami na zwiedzanie pierwszo-

rzędnych gospodarstw rolnych, na które za zgodą profesorów Leon zaczął wyjeżdżać i zdobywać potrzebną rolnikowi wiedzę. Majątek Wielką Komorzę Adam zapisał w testamencie bratu Leonowi, który niestety przejął ją w stanie dużego zadłużenia związanego z chorobą Adama.

W służbie społecznej

Śmierć ojca i brata skutkowałą przejściem przez Leona funkcji społecznych, w tym jedyne mandatu należnego Polakom w sejmiku powiatowym. Przejął również obowiązki patrona kół rolniczych po rezygnacji dotychczasowego przewodniczącego – Juliana Sas-Jaworskiego. Leon sprawnie zastąpił poprzednika i w równie szybkim tempie zaczął zauważać istotne wady w działaniu kółek rolniczych, co było spowodowane głównie kryzysem rolnictwa. W powiecie istniało 20 kółek, ale funkcjonowały one tylko formalnie. Leon rozpoczął swoją działalność od objazdu terenu i poszukiwania wsparcia społecznego. Znalazł je w wykształconych rolnikach, z reguły działających jako właściciele lub zarządzający na gospodarstwach rolnych oraz w duchownych pochodzenia polskiego wysyłanych karnie przez niemiecką zwierzchność do ubogich wsi zamieszkałych przez Polaków. Jak sam pisał: „Zaczął musiałem oczywiście od organizacji, zobowiązując wszędzie inteligencję rolniczą, właścicieli, dyrektorów i lepszych ekonomów do pracy każdy w swoim kółku. Raz w roku sam zwiedzałem wszystkie powiaty i stwierdzałem ich postęp albo ich niedostatki. Po dwóch latach dochody stały się tak wyczuwalne w bankach ludowych i obejsiach gospodarzy, że zaczęli mnie bardzo serdecznie przyjmować”.

Działalność wydawnicza

Leon Janta-Połczyński zarządzał także wydawnictwem, co miało istotny wpływ na organizowanie od podstaw nowoczesnego rolnictwa na Pomorzu. W publikacji Włodzimierza Jastrzębskiego „Działalność patriotyczna i niepodległościowa Leona Janty-Połczyńskiego”, czytamy: „Od lipca 1904 r., a wiele wskazuje na to, iż wcześniej, tj. od 18 lutego 1901 roku Leon Janta-Połczyński stał na czele Spółki Wydawniczej wydającej, a przede wszystkim finansującej wydawanie „Gazety Gdańskiej”, jednego z najbardziej poczytnych pism polskich pod zaborem pruskim”. W 1913 r. większościowy pakiet spółki odkupił redaktor Jan Kwiatkowski, ale Leon Janta-Połczyński zachował 10% pakiet akcji. Z analizy zawartości roczników wynika, że dominowała w niej problematyka narodowa. Dużo miejsca poświęcano na teksty o Leonie Janta-Połczyńskim, który jawi się w nich przede wszystkim jako patron polskich kółek rolniczych. Z zamieszczonej relacji z walnego zjazdu kółek rolniczych powiatu grudziądzkiego (nr 22 „Gazety Gdańskiej” z 20.02.1909 r.) wynika, że Leon zachęcał polskich rolników do korzystania z najnowszych zdobyczy nauki. „Gazeta Gdańska” pod względem liczby wydawanych egzemplarzy była w czołówce głównych organów prasy polskiej w Prusach Zachodnich.

Działalność w czasie I Wojny Światowej

Leona, jak wszystkich mężczyzn w Prusach, obowiązywała służba wojskowa. Odbycił ją w wybranym gwardyjskim pułku Kawaleryjskim. Szkolenie wojskowe ukończył w stopniu podporucznika, a po kolejnym szkoleniu awansował na porucznika. Mobilizacja go nie objęła oficjalnie z powodu złego stanu zdrowia, ale Niemcy nie mieli zaufania do oficerów Polaków bojąc się, że będą dezercerować lub inaczej im szkodzić.

Leon Janta-Połczyński czynnie działał w kierunku przywrócenia niepodległości Polsce. Jako przedstawiciel Pomorza Nadwiślańskiego tworzył Tajny Międzynarodowy Komitet Obywatelski TMKO, który przystąpił do tworzenia Naczelnej Rady Ludowej NRL. Jego kandydatura na ministra rolnictwa była rozważana podczas tworzenia pierwszego polskiego rządu. Przyjechał do Warszawy na rozmowy z Ignacym Paderewskim, ale teki nie przyjął. Już wtedy tworzył i przewodniczył Organizacji Wojskowej Pomorza, która gromadziła broń i przygotowywała instrukcje dla powstańców. W czasie urzędowania w Polsce międzynarodowej komisji ds. ustalania granicy polsko-niemieckiej Leon Janta-Połczyński prowadził negocjacje dotyczące ustalania granic Polski z delegatem Stanów Zjednoczonych Robertem Lordem. Efekt rokowań w sprawie granic był pomyślny dla Polski, ale poplecznik Niemców, przedstawiciel Wielkiej Brytanii Loyd George, wymusił zgodę na ustanowienie Gdańska wolnym miastem. W tej sytuacji rząd polski ustanowił Ministerstwo Byłej Dzielnicy Pruskiej, w którym Leon Janta-Połczyński został podsekretarzem stanu. Podlegały mu sprawy wewnętrzne Wielkopolski, Pomorza i Śląska w granicach byłego zaboru pruskiego.

Działalność publiczna na szczeblu centralnym

W latach 1922-1927 Leon Janta-Połczyński pełnił funkcję senatora. Do Senatu został wybrany jako reprezentant obozu chrześcijańsko-narodowego. W podejmowanych przez niego tematach, wyjątkowo miejsce zajmowała problematyka regionalna, szczególnie Pomorza i żegluga morskiej. Krytykował również zaniedbania w dziedzinie szkolnictwa zawodowego w leśnictwie, ogrodnictwie, hodowli zwierząt i rybołówstwie, spowodowane pozbawieniem dotacji izb rolniczych. Czynnie uczestniczył w tworzeniu ustawy o reformie rolnej.

Do Senatu RP II kadencji Leon się nie dostał, a obóz prorządowy na Pomorzu dostał w wyborach do Senatu tylko 13% głosów. Kadencja Senatu, była skrócona, rozwiązano dwie izby w sierpniu 1930 r. W rozpisanych nowych wyborach Leon kandydował z listy państwowej i dostał się do Senatu zajmując miejsce w pierwszej dziesiątce. Równocześnie w 1930 r. Leon Janta-Połczyński został ministrem rolnictwa i dóbr państwowych. Po dymisji w 1932 r. powrócił do aktywności senackiej działając w trzech komisjach – rolnej, morskiej i spraw zagranicznych. Jako urzędujący minister stawiał się w Senacie, uzyskiwał priorytet dla premiowania eksportu płodów rolnych i żywności, w celu podnoszenia cen wewnętrznych, a ograniczał import surowców, głównie taniego zboża z ZSRR i taniego tłuszczu ze Stanów Zjednoczonych. Walczył z „rozwarciem nożyc cen” na artykuły rolnicze i przemysłowe, w których wskaźnik cen dla rolnictwa w 1932 r. wynosił 35%, a na przemysłowe 70%, w stosunku do roku 1929.

Osobną sprawą była inicjatywa Leona dotycząca stworzenia bloku państw rolniczych Środkowej Europy, którą ogłosił jako minister rolnictwa i doprowadził do błyskawicznej realizacji, zwołując na dzień 28 sierpnia 1930 r. do Warszawy posiedzenie ministrów rolnictwa i utworzenia tzw. Bloku Agrarnego. Oficjalnej nazwy blok nie miał, natomiast w obiegu była używana nazwa w wolnym tłumaczeniu z francuskiego – Konferencja Reprezentantów Rządów krajów rolniczych Europy Centralnej. Odbyły się cztery takie Konferencje i na każdej ustalono reguły, których projekty redagowano w Warszawie. Osiągnięciem bloku było zobowiązanie Polski, Rumunii, Jugosławii, Czechosłowacji, Węgier, Bułgarii, Łotwy i Estonii do prowadzenia wspólnej polityki sprzedaży zboża, walki z epidemiami chorób zwierząt hodowlanych, corocznych zjazdów ministrów rolnictwa i wykonywania uchwał konferencji. Dużym osiągnięciem Leona Janty-Połczyńskiego było także porozumienie

żytnie Polski z Niemcami, które złagodziło restrykcje związane z eksportem polskiego zboża.

Na początku 1932 r. doszło do połączenia ministerstwa rolnictwa z ministerstwem reform rolnych. Leon Janta-Połczyński przeczuwając, że premier Aleksander Prystor nie powoła go na stanowisko ministerialne złożył dymisję, którą prezydent RP Ignacy Mościcki przyjął 23 marca 1932 roku.

Działalność gospodarcza

Leon Janta-Połczyński po śmierci swego ojca Adama stał się też udziałowcem i członkiem zarządu Pomorskiej Spółki Producentów Spirytusu z siedzibą w Stargardzie Gdańskim, która ewoluowała organizacyjnie, aby w 1928 roku stać się ogólnopolskim zrzeszeniem o nazwie S.A. SPIRYTUS. Leon należał do płatnych członków zarządu, zawieszając swoje funkcje na czas pracy w Ministerstwie Rolnictwa. Spirytus eksportowano do Finlandii i Kanady, natomiast największy kontrakt zagraniczny został podpisany w 1928 r. z Turcją. Po czterech latach powstał turecki monopol spirytusowy, a Polacy stracili ten dochodowy rynek zbytu. Po zawieszeniu członkostwa w zarządzie S.A. SPIRYTUS na rzecz funkcji ministerialnej, w 1932 r. Leon odnowił swoje udziały i już jako prezes przymusowego Zrzeszenia Producentów Spirytusu postanowił uruchomić produkcję twardej gumy syntetycznej na bazie spirytusu, potrzebnej głównie dla celów wojskowych – do ogumienia pojazdów. Wdrażanie nastąpiło w Fabryce Opon i Dętek Samochodowych i Rowerowych Stomil w Dębicy, a jakością gumy okazała się bardzo dobra. Pierwszym odbiorcą były Niemcy, a zawarcie polsko-niemieckiej deklaracji o niestosowaniu przemocy (26 stycznia 1934 r.), wzmocniło tę współpracę. Przed samą wojną jej produkcję przejęło wojsko i Leon z przetwórstwem spirytusu nie miał już nic wspólnego.

Podsumowanie

Sukcesy ministra rolnictwa Leona Janty-Połczyńskiego:

- doprowadzenie do końca ujednolicenia przepisów prawa żywnościowego,
- uruchomienie kształcenia zawodowego młodzieży rolniczej, głównie kobiet,
- wprowadzenie polskich konserw mięsnych na rynek amerykański,
- utrzymanie produkcji bekonu przeznaczonego na rynek Wielkiej Brytanii,
- postęp w technice uprawy ziemi, nawożenia, chłodnictwa i transportu żywności,
- wprowadzenie polskiego spirytusu na rynki zagraniczne oraz racjonalny jego przerób na cele niespożywcze,
- podniesienie prestiżu Polski jako kraju gospodarczo rozwiniętego i polskich specjalistów o wysokim poziomie wiedzy i doświadczenia praktycznego.

Najważniejsze sukcesy osobiste Leona Janty-Połczyńskiego:

- * Inicjatywa i realizacja fundacji statku szkolnego „Dar Pomorza”
- * Wybór na przewodniczącego światowego kongresu na 25 rocznicę Międzynarodowego Instytutu Rolnictwa w Rzymie (1934).

Leon Janta-Połczyński zmarł 20 lipca 1961 r. w Poznaniu.

Literatura

1. Włodzimierz Jastrzębski. 2001. „Leon Janta-Połczyński (1867-1961) minister i senator z Borów Tucholskich”. Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
2. Włodzimierz Jastrzębski, Jerzy Szwanowski. 2013. „Maria z Komierowskich i Leon Janta-Połczyński. Pamiętniki”. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
3. Praca zbiorowa (red. Zdzisław Biegański). 2018. „Leon Janta-Połczyński (1867-1961) – działacz niepodległościowy, minister i senator II RP w 150. rocznicę urodzin”. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
4. Włodzimierz Jastrzębski. 2018. „Działalność patriotyczna i niepodległościowa Leona Janty-Połczyńskiego w początkowych Dekadach XX wieku”. W: „Leon Janta-Połczyński (1867-1961) – działacz niepodległościowy, minister i senator II RP w 150. rocznicę urodzin”. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
5. Stanisław Tyszkiewicz. 2015. „Pierwszy krok na drodze w kierunku europejskiej wspólnej polityki rolnej”. Przegląd Techniczny nr 8, 9 i 10/11.
6. Zdzisław Biegański. 2015. „Działalność Leona Janty-Połczyńskiego w senacie RP I i III kadencji (1922-1927 i 1930-1935)”. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.